

ТИШСИЗ ПАСТКИ ЖАҒ СУЯК ТЎҚИМАСИ ТУЗИЛМАЛАРИНИНГ СУЯК ИЧИ ТИШ ИМПЛАНТЛАРИГА АСОСЛАНГАН ОЛИНАДИГАН ПРОТЕЗЛАР БИЛАН ЎЗАРО ТАЪСИРИ

*Тошкент Давлат Стоматология Институтининг
Госпитал ортопедик стоматология кафедраси
Т. Ф. Д., Профессор Хабиллов Нигман Лукманович
Ассистент Шарипов Салим Саломович
Ортопедик стоматология пропедевтикаси кафедраси
Т. Ф. Д., Доцент Салимов Одилхон Рустамович
Ассистент Алимов Ўткирбек*

Аннотация: Ушбу мақоламизда тишсиз пастки жағ суяк тўқимаси тузилмаларининг суяк ичи тиш имплантларига асосланган олинадиган тиш протезлар билан ўзаро таъсирини адабиётлар шарҳи ҳақида тўхталиб, бугунки даврда эҳтиёждан келиб чиқиб имкониятнинг мавжудлиги ҳақида сўз юритдик.

Калит сўзлар: “протез”, “стоматология”, “имплантат”, “пластинка”, “окклюзия”, “технология”, “ортопедия”, “стабилизация”, “қолип”, “эластик”, “резорбция”.

Тишлари тўлиқ бўлмаган беморларни реабилитация қилиш шоякин ва ҳали ҳам тўлиқ ҳал қилинмаган муаммо ҳисобланади.

Беморларнинг тахминан 30% ишлаб чиқарилган тўлиқ олинадиган пластинка протезларидан фойдаланмайди анатомик, физиологик, клиник, технологик, психологик ва бошқа сабабларга кўра. Протезларга тоқат қилмасликнинг олдини олишнинг учта соҳасини ажратиш одатий ҳолдир: ишлатилган таркибий материалларни такомиллаштириш ва протезларни ишлаб чиқаришнинг клиник ва лаборатория босқичлари, протез ётоқ тўқималарининг прогрессив атрофиясини олдини олиш, протезлашдан олдин протез ўрнини тайёрлашнинг жарроҳлик усулларида фойдаланиш. Бу соҳаларнинг барчаси янада мукамал ва пухта ривожланишни талаб этади.

Енг катта қийинчиликлар, айниқса, оғиз бўшлиғи ноқулай шароитларда, пастки жағнинг тишлари тўлиқ йўқлиги билан беморларнинг даволашда пайдо бўлади ва олинадиган протез учун муваффақиятсиз психо-эмоционал мослашишлар мавжуд. Бундай беморларда бузилган функцияларни самарали тиклашнинг усулларида бири бу тиш имплантациясидир.

Имплантларни ўрнатишга қарши кўрсатмаларни белгилайдиган муҳим омил-бу жағдаги барча тишларни олиб ташлаганидан кейин суяк тўқимасини миқдорий ва сифатли қайта камайишидадир. Шунинг учун жағнинг атрофияси,

унинг паст минирал зичлиги, суяк пайвандлашга қарши кўрсатмалар билан боғлиқ, биомеханик муаммолар мавжуд бўлганда, собит тузилмалар билан кейинги протезлаш учун кўплаб имплантлардан фойдаланиш қийин бўлиши мумкин.

Шу муносабат билан, олинадиган протез аниқламай яхшилаш жойлаштирадиган кичик қатор ўрнатиш учун тез-тез асослар бор. Ушбу ёндашув тўлиқ олинадиган пластинка протезларига нисбатан бир қатор афзалликларга эга:

- ✚ протезнинг стабилизацияси ва мувозанатини яхшилашга имкон беради;
- ✚ тўлиқ олинадиган протезни ўсимталар бўлмаган тоифадан кўллаб-қувватловчига ўтказилади;
- ✚ жағнинг нисбати физиологик бўлмаган вариантлари билан тишларни созлашни амалга ошириш;
- ✚ олинадиган пластинкали протез юкини камайтириш билан унинг асосини мустаҳкамлаш орқали олинадиган протезнинг ишлаш муддатини ошириш;
- ✚ алвеоляр тизманинг резорбциясини секинлаштиради;
- ✚ юзнинг юмшоқ тўқималарининг асосини кўллаб-қувватлаш орқали беморнинг кўринишини яхшилаш.

Маълумки, имплантларни танлаш ва протезни лойиҳалаш асослари протез ўрнининг ҳолатига, бошқа умумий ва маҳаллий омилларга боғлиқ. Бугунги кунда пастки суяк атрофи, ҳажми ва зичлиги даражаси ва турига қараб, беморларнинг ушбу туркумга кирувчи даволаш жарроҳлик ва протез босқичларини режалаштириш учун оқилона тавсиялар мавжуд.

Имплантация тизими ва суякнинг биомеханик мувофиқлигини таъминлайдиган, протезларнинг фиксацияси ва узоқ муддатли ишлашининг ишончлилигини оширадиган бундай шахсий ёндашувни тиш имплантацияси атрофидаги тўқималарнинг босим-кучланиш ҳолати ва олинадиган протез элементлари, хавфсиз юк даражаси аниқламасдан суякларни қайта тиклаш учун амалга ошириш мумкин эмас.

Пластинкали протезларини бир-бирига ўхшаш имплантларни ўрнатишни биомеханик асослаш муаммоларини ҳал қилиш учун турли хил математик ва физик моделлардан фойдаланилади, сўнгра тензометрик, голографик, поларизация-оптик ва математик таҳлилга эришилади. Енг иқтисодий жиҳатдан кенг, истикболли ва қулай математик моделлаштириш ва муайян клиник вазиятда стоматологик жойлаштириладиган ҳолатлар сонли элемент таҳлили ҳисобланади.

Пастки суяк тўқимаси тузилмаларининг ўзаро таъсирининг биомеханик асосларидан ва турли хил дизайндаги тўлиқ олинадиган протезлардан фойдаланиш, иккинчисини тиш ичи имплантларига маҳкамлаш орқали суяк тўқималарининг механик хусусиятларини моделлаштиришни ўз ичига олади. Суяк ичи ва кортикал суякка келсак, улар батафсилроқ ўрганилган. Суяк ичи ва кортикал суякнинг механик хусусиятларининг зичлиги ва инсоннинг шахсий хусусиятларидан этарли даражада мустақиллиги тўғрисидаги маълумотларнинг ишончлилиги аҳолини ўрганиш доирасида тасдиқланган. Бу маълумотлар минераллашган тўқималарнинг турли биомеханик структураларини ҳисоблашларда бир неча бор қўлланилган.

Губкали суякнинг эластик механик хусусиятларини аниқлашда муаммолар пайдо бўлади. Ҳақиқат шундаки, унинг ғоваклилиги шахсий хусусиятга эга ва беморнинг соғлиғига сезиларли даражада боғлиқ бўлиши мумкин. Шунини таъкидлаш керакки, агар суяк зичлиги кўриб чиқиладиган гуруҳдан соғлом ўртача беморга қараганда юқори бўлса, унда бу структуранинг заифлашишига олиб келмайди ва биологик тизим учун руҳсат этилган юкларни чекламайди. Губкали суяк зичлигининг тегишли пасайиши билан ғоваклиликнинг ошиши, шубҳасиз, бундай чекловларни келтириб чиқаради. Суяк зичлигини аниқлаш учун компьютер ёки магнит-резонанс томографияга афзаллик айтилади.

Ҳисоблаш схемалари пастки қаватни микдорий ва сифат хусусиятларига, Ҳоунсфилд шкаласининг тегишли бирликларига, жағнинг қўллаб-қувватловчи тўқималарининг физик хусусиятларига кўра таснифлашга асосланган.

Кўриб чиқиладиган пастки жағнинг барча моделлари шимгичли суяк тўқималарининг атрофияси ва зичлиги белгиларига қараб таснифланган. Пастки қаватнинг тўққизта шартли асос қилиб олинган - суяк зичлиги П1, П2, П3 нинг уч хил қиймати ва а, Б, С атрофияларининг учта даражаси учундир.

Жуда кўп муаллифлар тишларни тўлиқ йўқлигида, жойлаштирадиган олинадиган протез аниқлаш яхшилаш учун тўқималараро соҳада ўрнатилган бўлиши керак, деб қабул қилишган. Бу шахсий жағнинг регистри билан чекланган эмас ва жойлаштирадиган сони камида икки та бўлиши керак бўлса, узоқлиги жойлаштирадиган узунлигига камида 10 мм бўлиши ҳам яхшидир.

V. R. Шашмурина ва бошқ. имплантларга асосланган тўлиқ олинадиган протезларнинг дизайнини оптималлаштиради, биомеханик тизим элементлари орасидаги юкни тенг тақсимлашни таъминлайди, беморларнинг жарроҳлик ва ортопедик даволаш босқичларини режалаштириш алгоритминини ишлаб чиқишган. Тишларнинг тўлиқ йўқлигида, энг истиқболли технология-бу тиш имплантларига асосланган олинадиган тиш протезлардан фойдаланиш ҳисобланиб келябди.

Шуни хулоса қилиб айтиш мумкинки, анъанавий стоматологик имплантат ва мини-имплантлардан фойдаланиш орқали тишлари тўлиқ бўлмаган беморларни ортопед-стоматолог даволаш самарадорлигини ошириш бўйича адабиётларда мавжуд бўлган маълумотлар, тадқиқотчиларнинг ушбу муаммога илмий ва амалий қизиқишини кўрсатади, ammo имплантат ва мини-имплантлар учун маълум бир илмий техниканинг афзаллиги тўғрисида келишув мавжуд эмас. Бундан ташқари, ушбу усулларнинг аксарияти паст аниқликка эга, бу ишончликка эътибор берилмаган ишланмалардан кўриниб туради. Ҳозирги замонавий имплантология соҳасининг ривожланиш босқичлари ҳали-ҳамон давом этмокда экан, маълум бир кўрсаткичда тўхталишнинг ўзи мумкин эмаслигини кўрсатиб туради.

Адабиётлар

1. [ANALYSIS OF MACRO AND MICROELEMENTS IN TEETH, SALIVA, AND BLOOD OF WORKERS IN FERGANA CHEMICAL PLANT OF FURAN COMPOUNDS](#). S Gaffarov, S Sharipov - European Medical, Health and Pharmaceutical Journal, VOLUME 7, ISSUE 2, 2014. 16-18 page
2. [Technique for eliminating traumatic occlusion in patients using Implant-supported bridges](#). K Tashpulatova, M Safarov, S Sharipov, V Kim... - European Journal of Molecular & Clinical Medicine, Volume 07, Issue 02, 2020 6189-6193 page
3. ВЛИЯНИЕ СЪЕМНЫХ ПЛАСТИНОЧНЫХ ПРОТЕЗОВ НА МИКРОБИОЦЕНОЗ ПОЛОСТИ РТА Н.Л. Хабилов¹, А.Н. Акбаров², О.Р. Салимов, Н.М. Алиева, Б.Г. Рахимов MEDICUS. 2016. № 6 (12). 82-85.
4. [Влияние несъемных зубных протезов различной конструкции на микробиологические и иммунологические показатели полости рта](#) М Сафаров, С Шарипов, Н Ярашева, О Очилов, С Худойназаров, ...Stomatologiya 1 (1 (55)), 18-23
5. [COVID-19 BILAN O'G'RIGAN TISHSIZ BEMORLAR OG'IZ SHILLIQ QAVATI TIZIMIDAGI BUZILISHLAR](#) XN Lukmanovich, SS Salomovich, A O'tkirbek, AZ Abdusattorovich Journal of new century innovations 14 (4), 152-154
6. [ЎСМИРЛАР ТИШ ҚАТОРЛАРИ ВА ОККЛЮЗИОН САТҲДАГИ ЎЗГАРИШЛАРНИ ЧАККА ПАСТКИ ЖАҒ БЎҒИМИ РИВОЖЛАНИШИ](#) НЛ Хабилов, СС Шарипов, А Ўткирбек, АЗ Абдусатторович Journal of new century innovations 14 (4), 150-151
7. [Kliniko-Funksionalnye izmeneniya polosti rta pri ispolzovanii metallokeramicheskix zubnyx protezov](#) А Инояттов, Ф Ирсадиева, О Ражабов Stomatologiya 1 (2 (79)), 56-59
8. [ЎСМИРЛАР ОККЛЮЗИОН САТҲДАГИ ЎЗГАРИШЛАРНИ ЧАККА ПАСТКИ ЖАҒ БЎҒИМИ РИВОЖЛАНИШ ТАЪСИРИГА АДАБИЁТЛАР ШАРҲИ](#) СС Шарипов, А Ўткирбек, АЗ Абдусатторович Journal of new century innovations 14 (4), 142-149